

het impressionisme, die zich later in het Expressionisme zou vastzetten.

„Uitdrukking” (l'expression) werd de grondtoon van zijn werk. De expressie werd hem alles.

Tegenbeweging op het impressionisme, die met Van Gogh in *oorzakelijk* verband staat, is het *Expressionisme*. In Cézanne zat de kiem tot 'n geheele omverwerping van de verdeeling van het vlak, tot vernietiging van de perspectievische schilderij, tot een reine behandeling van het middel en ten slotte tot verstrakking der vormen, kortom: een mathematische schilderkunst. Met Cézanne was het mathematische temperament in de schilderkunst ingeleid. Dus groot genomen: de vernieuwing van de schilderij. Tezamen vormen Van Gogh en Cézanne de overgang van de natuurlijke naar de abstracte schilderij en wel hierom: *omdat zij de uiterste mogelijkheid van het spiritueele door 't visueele uit te drukken, bereikt hadden.*

Nog één stap verder beteekende: vernietiging van alle elementen, die eeuwenlang de perspectievische schilderij bijeen hadden gehouden.

De schilderkunst heeft op vele terreinen naar haar Doel gezocht. In tijden van sterk godsdienstig bewustzijn veraanschouwelijkte zij dit bewustzijn. In tijden van sociale kentering belichaamde zij de nieuwe idealen. Daardoor bleef zij altijd als 'n parasiet leven.

De schilderkunst der nieuwe tijden is echter *op zichzelf* aangewezen, zij moet zich een eigen bestaan verzekeren, niet door de literatuur, de natuur of de allegorie maar door het *beeldend middel*, want zoolang een kunst *in hare uitdrukkingsmiddelen niet het vermogen bezit, eene innerlijke realiteit, eene ontroering b.v. in een uiterlijk waarneembare realiteit om te zetten, is zij niet zelfstandig en daar kunst zelfstandig is, niet Kunst.*

De Muziek, die als hoogste uiting van gevoel be-